

عنوان : حيدر بایيه سلام

نویسنده : استاد شهریار

www.omideiran.net

www.irebooks.com

سلام بر حیدربابا (حیدر بابیه سلام)
سروده استاد شهریار

حیدربابا نام کوهی در زادگاه استاد محمد حسین بهجتی تبریزی ملقب به شهریار است . منظومه « حیدربابیه سلام » نخستین بار در سال ۱۳۳۲ منتشر شد و از آن زمان تا کنون به زبانهای مختلفی ترجمه شده است . لیکن ترجمه بی بدیل آن به شعر منظوم فارسی توسط دکتر بهروز ثروتیان شاهکاری ماندگار است . مترجم در توضیح هدف خود از انجام این کار بسیار دشوار می گوید : « زیبایی یک شعر در وزن و آهنگ کلماتِ همنشین در یک بیت و هماهنگی آواها از نظر نرمی و درشتی و حتی برداشت و فروداشتِ حرکات نهاده شده که ذوق و استعداد هنرمند آنها را به هم دوخته ، است تا خواست دل او را به صورتی مؤثر و دل انگیز بیان کند . از همین روست که هر گونه تغییر در صورتِ شعر زیبایی و دلربایی آن را پریشان می سازد بی آنکه شاید به شکل خیالی یا معنی آن لطمه ای بزند . » با این حال مترجم معتقد است که هیچ ترجمه ای قادر به انتقال کامل بار احساسی و معنوی موجود در این اثر نیست .

منتقدان در توجیه ترجمه زیبای ایشان این مثل فرانسوی را متذکر شده اند که :
ترجمه به زن می ماند اگر وفادار باشد زیبا نیست و اگر زیبا باشد وفادار نیست.

حیدربابا سندی زنده است ، و پرده ای رنگین و برجسته از زندگی در روستا را نشان می دهد . مضمون اغلب بندهای آن شایسته ترسیم و نقاشی است . زیرا از طبیعت جاندار سرچشمه می گیرد . قلب پاک و انسان دوستِ شهریار بر صحنه ها نور می ریزد و خوانندگان شعرش را به گذشت های دور می برد . نیمی از این منظومه نامنامه و یادواره است که شاعر در آن از خویشان و آشنایان و مردم زادگاه خود و حتی چشمه ها و زمینها و صخره های اطراف خشکتاب نام می برد و هر یک را در شعر خود جاودانگی می بخشد .

سلام بر حیدربابا

حیدربابا چو ابر شَخْد ، غُرْد آسمان
سیلابهای تُند و خروشان شود روان
صف بسته دختران به تماشایش آن زمان
بر شوکت و تبار تو بادا سلام من
گاهی رَوْد مگر به زبان تو نام من

حیدربابا چو کبکِ تو پَرْد ز روی خاک
خرگوشِ زیر بوته گریزد هراسناک
باغت به گُل نشسته و گُل کرده جامه چاک
ممکن اگر شود ز منِ خسته یاد کن
دلهای غم گرفته ، بدان یاد شاد کن

چون چارتاق را فِکند باد نوبهار
نوروز گلی و قارچیگی گردد آشکار
بفشارد ابر پیرهن خود به مَرغزار
از ما هر آنکه یاد کند بی گزند باد
گو : درد ما چو کوه بزرگ و بلند باد

حیدربابا چو داغ کند پشتت آفتاب
رخسار تو بخندد و جوشد ز چشمه آب
یک دسته گُل ببند برای منِ خراب
بسپار باد را که بیارد به کوی من
باشد که بخت روی نماید به سوی من

حیدربابا ، همیشه سر تو بلند باد
از باغ و چشمه دامن تو فرّه مند باد
از بعدِ ما وجود تو دور از گزند باد
دنیا همه قضا و قدر ، مرگ و میر شد
این زال کی ز گشتنِ فرزند سیر شد ؟

حیدربابا یا سلام

حیدربابا ، ایلدیریملار شاخاندا
سئلر ، سولار ، شاققیدییوب آخاندا
قیزلار اوْنا صف باغلییوب باخاندا
سلام اولسون شوکتوزه ، ائلوزه !
منیم دا بیر آدیم گل سین دیلوزه

حیدربابا ، کهلیک لرؤن اوچاندا
کؤل دیینن دوشان قالخوب ، قاچاندا
باخچالارون چیچکلنؤب ، آچاندا
بیزدن ده بیر مؤمکؤن اولسا یاد ائله
آچیلیمیان اورکلری شاد ائله

بایرام یئلی چارداخلاری ییخاندا
نوروز گوْلی ، قارچیچکی ، چیخاندا
آغ بولوتلار کؤینکلرین سیخاندا
بیزدن ده بیر یاد ائلییه ن ساغ اولسون
دردلریمیز قوی دیکلسین ، داغ اولسون

حیدربابا ، گون دالووی داغلا سین !
اوزون گوْلسون ، بولاخلارون آغلا سین !
اوشاخلارون بیر دسته گوْل باغلا سین !
یئل گلنده ، وئر گتیر سین بو یانا
بلکه منیم یاتمیش بختیم او یانا

حیدربابا ، سنون اوزون آغ اولسون !
دورت بیر یانون بولاغ اولسون باغ اولسون !
بیزدن سؤرا سنون باشون ساغ اولسون !
دؤنیا قضا-قدر ، اولوم-ایتیمدی
دؤنیا بوئی اوغولسوزدی ، یثتیمدی

حیدربابا ، ز راه تو کج گشت راه من
عمرم گذشت و ماند به سویت نگاه من
دیگر خبر نشد که چه شد زادگاه من
هیچم نظر بر این ره پر پرپیچ و خم نبود
هیچم خبر زمرگ و ز هجران و غم نبود

بر حق مردم است جوانمرد را نظر
جای فسوس نیست که عمر است در گذر
نامرد مرد ، عمر به سر می برد مگر !
در مهر و در وفا ، به خدا ، جاودانه ایم
ما را حلال کن ، که غریب آشیانه ایم

میراژدر آن زمان که زند بانگ دلنشین
شور افکند به دهکده ، هنگامه در زمین
از بهر ساز رستم عاشق بیا بین
بی اختیار سوی نواها دویدم
چون مرغ پرگشاده بدانجا رسیدم

در سرزمین شنگل آوا ، سیب عاشقان
رفتن بدان بهشت و شدن میهمان آن
با سنگ ، سیب و به زدن و ، خوردن آنچنان !
در خاطرم چو خواب خوشی ماندگار شد
روحم همیشه بارور از آن دیار شد

حیدربابا ، قوری گؤل و پروازِ غازها
در سینه ات به گردنه ها سوزِ سازها
پاییز تو ، بهار تو ، در دشتِ نازها
چون پرده ای به چشمِ دلم نقش بسته است
وین شهریارِ تُست که تنها نشسته است

حیدربابا ، یولوم سنن کج اولدی
عؤمرؤم کئچدی ، گلممه دیم ، گئج اولدی
هئج بیلمه دیم گؤزلرؤن نئج اولدی
بیلمزیدیم دؤنگه لر وار ، دؤنؤم وار
ایتگین لیک وار ، آیریلیق وار ، اولؤم وار

حیدربابا ، ایگیت اَمک ایتیرمز
عؤمؤر کئچر ، افسوس بره بیتیرمز
نامرد اولان عؤمری باشا یئتیرمز
بیزد ، واللاه ، اونوتماریق سیزلری
گؤرنمسک حلال ائدؤن بیزلری

حیدربابا ، میراژدر سسلننده
گند ایچینه سسدن - کؤیدن دؤشنده
عاشیق رستم سازین دیلندیرنده
یادوندادی نه هؤلسک قاچار دیم
قوشلار تکین قاناد آچیب اوچار دیم

شنگیل آوا یوردی ، عاشیق آلماسی
گاهدان گئدوب ، اوردای قوناق قالماسی
داش آتماسی ، آلمای ، هیوا سالماسی
قالیب شیرین یوخی کیمین یادیمدا
اثر قویوب روحومدا ، هر زادیمدا

حیدربابا ، قوری گؤلون قازلاری
گدیکلرین سازاخ چالان سازلاری
کت کؤشنین پاییزلاری ، یازلاری
بیر سینما پرده سی دیر گؤزؤمده
تک اوتوروب ، سئیر ائده رم اؤزؤمده

حیدر بابا ، زجاده شهر قراچمن
چاووش بانگ می زند آیند مرد و زن
ریزد ز زائرانِ حَرَمِ درد جان وتن
بر چشمِ این گداصفتانِ دروغگو
نفرین بر این تمدنِ بی چشم و آبرو

حیدر بابا ، قره چمن جاداسی
چووشلارین گگر سسی ، صداسی
کربلیا گئدنلرین قاداسی
دوشسون بو آج یولسوزلارین گوزونه
تمدنون اویدوخ یالان سوزونه

شیطان زده است گول و زِ ده دور گشته ایم
کنده است مهر را ز دل و کور گشته ایم
زین سرنوشتِ تیره چه بی نور گشته ایم
این خلق را به جان هم انداخته است دیو
خود صلح را نشسته به خون ساخته است دیو

حیدر بابا ، شیطان بیزی آزدیریب
محبتی اور کلردن قازدیریب
قره گوئون سرنوشتین یازدیریب
سالیب خلقی بیر-بیرینن جانینا
باریشیغی بلشدیریب قانینا

هر کس نظر به اشک کند شر نمی کند
انسان هوس به بستن خنجر نمی کند
بس کوردل که حرف تو باور نمی کند
فردا یقین بهشت ، جهنم شود به ما
ذیحجه ناگزیر ، محرم شود به ما

گوز یاشینا باخان اولسا ، قان آخماز
انسان اولان بئلینه تاخماز
آما حئیف کور توتدوغون بوراخماز
بهشتیمیز جهنم اولماقدادیر !
ذی حجه میز محرم اولماقدادیر !

هنگامِ برگ ریزِ خزان باد می وزید
از سوی کوه بر سرِ ده ابر می خزید
با صوت خوش چو شیخ مناجات می کشید
دلها به لرزه از اثر آن صلاهی حق
خم می شدند جمله درختان برای حق

خزان یئلی یارپاخلاری تؤکنده
بولوت داغدان یئنیب ، کنده چؤکنده
شیخ الاسلام گوزل سسین چکنده
نیسگیللی سوز اور کلره دیردی
آغاشلار دا آلاها باش ایردی

داشلی بولاخ مباد پُر از سنگ و خاک و خَس
پژمرده هم مباد گل و غنچه یک نفس
از چشمه سارِ او نرود تشنه هیچ کس
ای چشمه ، خوش به حال تو کانجا روان شدی
چشمی خُمار بر افقِ آسمان شدی

داشلی بولاخ داش-قومونان دولماسین !
باخچالاری سارالماسین ، سولماسین !
اوردان کئچن اتلی سوسوز اولماسین !
دینه : بولاخ ، خیرون اولسون آخارسان
افقرله خُمار-خُمار باخارسان

حیدر بابا ، ز صخره و سنگت به کوهسار
کبکت به نغمه ، وز پی او جوجه رهسپار
از برّه سفید و سیه ، گله بی شمار
ای کاش گام می زدم آن کوه و درّه را
می خواندم آن ترانه « چوپان و برّه » را

در پهندهشتِ سولی یئر ، آن رشک آفتاب
جوشنده چشمه ها ز چمنها ، به پیچ و تاب
بولاغ اوتی شناورِ سرسبز روی آب
زیبا پرندگان چون از آن دشت بگذرند
خلوت کنند و آب بنوشند و بر پرند

وقتِ درو ، به سنبله چین داسها نگر
گویی به زلف شانه زند شانه ها مگر
در کشتزار از پی مرغان ، شکارگر
دوغ است و نان خشک ، غذای دروگران
خوابی سبک ، دوباره همان کارِ بی کران

حیدر بابا ، چو غرصة خورشید شد نهران
خوردند شام خود که بخوابند کودکان
وز پشتِ ابر غمزه کند ماه آسمان
از غصّه های بی حدِ ما قصّه ساز کن
چشمان خفته را تو بدان غصّه باز کن

قاری ننه چو قصّه شب ساز میکند
کولاک ضربه ای زده ، در باز می کند
با گرگ ، سنگلی سخن آغاز می کند
ای کاش بازگشته به دامان کودکی
یک گل شکفتی به گلستان کودکی

حیدر بابا ، داغین ، داشین ، سره سی
کهلیک اوخور ، دالیسیندا فره سی
قوزولارین آغی ، بوزی ، قره سی
بیر گندییم داغ-دره لر اوزونی
اوخویئدیم : « چوبان ، قیتر قوزونی »

حیدر بابا ، سولی یئرین دوزونده
بولاخ قئیر چای چمنین گوزونده
بولاغ اوتی اوژر سویون اوزونده
گوزل قوشلار اوردان گلیب ، گئچلر
خلوتلیوب ، بولاخدان سو ایچلر

بیچین اوستی ، سونبول بیچن اوراخلار
ایله بیل کی ، زولفی دارار داراخلار
شکارچیلار بیلدیرچینی سوراخلار
بیچین چیلر آیرانلارین ایچلر
بیرهوشلانیب ، سوننان دوروب ، بیچلر

حیدر بابا ، کندین گوئی باتاندا
اوشاقلارون شامین ئیبوب ، یاتاندا
آی بولوتدان چیخوب ، قاش-گوز آتاندا
بیزدن ده بیر سن اونلارا قصّه ده
قصّه میزده چوخلی غم و غصّه ده

قاری ننه گئجه ناغیل دیننده
کولک قالخیب ، قاپ-باجانی دؤیننده
قورد گئچینین سنگولوسون بینده
من قاییدیب ، بیرده اوشاق اولئیدییم
بیر گول آچیب ، اوندان سورا سولئیدییم

آن لقمه های نوشِ عسل پیشِ عمّه جان
خوردن همان و جامه به تن کردم همان
در باغ رفته شعرِ متل خواندن آنچنان!
آن روزهای نازِ خودم را کشیدم!
چو بی سوار گشته به هر سو دویدم!

هچّی خاله به رود کنار است جامه شوی
مّمّد صادق به کاهگلِ بام ، کرده روی
ما هم دوان ز بام و ز دیوار ، کو به کوی
بازی کنان ز کوچه سرازیر می شدیم
ما بی غمان ز کوچه مگر سیر می شدیم!

آن شیخ و آن اذان و مناجات گفتنش
مشدی رحیم و دست یه لبّاده بردنش
حاجی علی و دیزی و آن سیر خوردنش
بودیم بر عروسی و خیرات جمله شاد
ما را چه غم ز شادی و غم! هر چه باد باد!

اسبِ مَلکِ نیاز و وَرَنَدیل در شکار
کج تازیانه می زد و می تاخت آن سوار
دیدی گرفته گردنه ها را عَقاب وار
وه ، دختران چه منظره ها ساز کرده اند!
بر کوره راه پنجره ها باز کرده اند!

حیدربابا ، به جشن عروسی در آن دیار
زنها حنا - فتیله فروشند بار بار
داماد سیب سرخ زند پیش پایِ یار
مانده به راهِ دخترکانِ تو چشمِ من
در سازِ عاشقانِ تو دارم بسی سخن

عمّه جانین بال بلله سین ییه ردیم
سوئنان دوروب ، اوُس دوئومی گییه ردیم
باخچالاردا تیرینگنی دییه ردیم
آی اوُزومی اوُ ازدیرن گوئلریم!
آغاج مینیپ ، آت گزدیرن گوئلریم!

هچّی خالا چایدا پالتار یوواردی
مّمّد صادق داملارینی سوواردی
هئچ بیلمزدیک داغدی ، داشدی ، دوواردی
هریان گلدی شیلاغ آتیب ، آشاردیق
آلاه ، نه خوُش غمسیز-غمسیز یاشاردیق

شیخ الاسلام مُناجاتی دییه ردی
مَشَدرحیم لبّاده نی گییه ردی
مَشَدآجلی بوُز باشلاری ییه ردی
بیز خوُشودوق خیرات اوُلسون ، توُی اوُلسون
فرق ائلمَز ، هر نوُلاجاق ، قوُی اوُلسون

ملک نیاز ورندیلین سالاردی
آتین چاپوپ قئیقاجیدان چالاردی
قیرقی تکین گدیک باشین آلاردی
دوُلانیا قیزلار آچیپ پنجره
پنجره لرده نه گوُزل منظره!

حیدربابا ، کندین توُیون توتاندا
قیز-گلینلر ، حنا-پیلته ساتاندا
بیگ گلینه دامنان آلما آتاندا
منیم ده اوُ قیزلاروندا گوُزوم وار
عاشیقلا رین سازلاریندا سوُزوم وار

از عطر پونه ها به لب چشمه سارها
از هندوانه ، خربزه ، در کشتزارها
از سقز و نبات و از این گونه بارها
مانده است طعم در دهنم با چنان اثر
کز روزهای گمشده ام می دهد خبر

نوروز بود و مُرغ شباويز در سُرود
جورابِ يار بافته در دستِ يار بود
آويخته ز روزنه ها شالها فرود
این رسم شال و روزنه خود رسم محشری است !
عیدی به شالِ نامزدان چیز دیگری است !

با گریه خواستم که همان شب روم به بام
شالی گرفته بستم و رفتم به وقتِ شام
آويخته ز روزنهٔ خانهٔ غلام
جوراب بست و دیدمش آن شب ز روزنه
بگریست خاله فاطمه با یاد خان ننه

در باغهای میرزامحمد ز شاخسار
آلوجه های سبز و تُرش ، همچو گوشوار
وان چیدنی به تاقچه ها اندر آن دیار
صف بسته اند و بر رفِ چشمم نشسته اند
صفها به خط خاطره ام خیمه بسته اند

نوروز را سرشتنِ گلهايِ چون طلا
با نقش آن طلا در و دیوار در جلا
هر چیدنی به تاقچه ها دور از او بلا
رنگ حنا و فَنْدَقَةُ دست دختران
دلها ربوده از همه کس ، خاصه مادران

حیدربابا ، بولاخارین یارپیزی
بوستانلارین گول بَسری ، قارپیزی
چرچیلرین آغ ناباتی ، ساققیزی
ایندی ده وار داماغیمدا ، داد وئرر
ایتگین گئدن گوئلریمدن یاد وئرر

بایرامیدی ، گئجه قوشی اوخوردی
آداخلی قیز ، بیگ جورابی توخوردی
هرکس شالین بیر باجادان سوخوردی
آی نه گوئل قایدادی شال ساللاماق !
بیگ شالینا بایراملیغین باغلاماق !

شال ایسته دیم منده ائوده آغلادیم
بیر شال آلیب ، تئز بئلیمه باغلادیم
غلام گیله قاشدیم ، شالی ساللادیم
فاطمه خالا منه جوراب باغلادی
خان ننه می یادا سالیب ، آغلادی

حیدربابا ، میرزَممدین باخچاسی
باخچالارین تورشا-شیرین آلچاسی
گلینلرین دوزمه لری ، طاخچاسی
هی دوزولر گوئلریمین رفینده
خیمه وورار خاطره لر صفینده

بایرام اولوب ، قیزیل پالچیق آزلر
ناققیش ووروب ، اوتاقلاری بزَلر
طاخچالارا دوزمه لری دوزلر
قیز-گلینین فندقچاسی ، حناسی
هوسله نر آناسی ، قایناناسی

با پیک بادکوبه رسد نامه و خبر
زایند گاوها و پر از شیر ، بام و در
آجیل چارشنبه ز هر گونه خشک و تر
آتش کنند روشن و من شرح داستان
خود با زبان ترکی شیرین کنم بیان :
قیزلار دییه ر : « آتیل ماتیل چرشنبه
آینا تکین بختیم آچیل چرشنبه »

باکی چی نین سؤزی ، سووی ، کاغیدی
اینکلرین بولاماسی ، آغوزی
چرشنبه نین گیردکانی ، مویزی
قیزلار دییه ر : « آتیل ماتیل چرشنبه
آینا تکین بختیم آچیل چرشنبه »

با تخم مرغ های گلی رنگ پُرنگار
با کودکان دهکده می باختم قمار
ما در قمار و مادر ما هم در انتظار
من داشتم بسی گل وقاپ قمارها
از دوستان علی و رضا یادگارها

بومورتانی گوئیچک ، گوللی بو یاردیق
چاققیشدیریب ، سینانلارین سو یاردیق
اؤیناماقدان بیرجه مگر دو یاردیق ؟
علی منه یاشیل آشیق وئردی
ارضا منه نوروز گولی درردی

نوروز علی و کوفتن خرمین جوش
پوشال جمع کردنش و رفتن از نوش
از دوردستها سگ چوپان و عوعوش
دیدم که ایستاده الاغ از صدای سگ
با گوش تیز کرده برای بلای سگ

نوروز علی خرمنده ول سورردی
گاهدان یئنوب ، کولشلی کورردی
داغان دا بیر چوبان ایتی هورردی
اوندا ، گوردن ، اولاخ ایاخ ساخلادی
داغا باخیب ، قولاخلارین ساخلادی

وقت غروب و آمدن گله دواب
در بند ماست گره خرها به پیچ و تاب
گله رسیده در ده و رفته است آفتاب
بر پشت کره ، کره سواران ده نگر
جز گریه چیست حاصل این کار ؟ به نگر

آخسام باشی ناخیرینان گلنده
قودوخلاری چکیب ، وورادیق بنده
ناخیر گنجیب ، گندیب ، یئتنده کنده
حیوانلاری چیلپاق مینیب ، قوواردیق
سوز چیخسایدی ، سینه گریب ، سوواردیق

شبها خروشد آب بهاران به رودبار
در سیل سنگ غرد و غلتد ز کوهسار
چشمان گرگ برق زند در شبان تار
سگها شنیده بوی وی و زوزه می کشند

یاز گنجه سی چایدا سولار شاریلدار
داش قیه لر سئلده آشیب خاریلدار
قارانلیقدا قوردون گوزی پاریلدار
ایتر ، گوردون ، قوردی سنچیب ، اولاشدی

گرگان گریخته ، به زمین پوزه می کشند

قورددا ، گوردون ، قالخیب ، گدیکن آشدی

بر اهل ده شبان زمستان بهانه ای است
وان کلبه طویله خودش گرمخانه ای است
در رقص شعله ، گرم شدن خود فسانه ای است
سنجد میان شبچره با مغز گردکان
صحبت چو گرم شد برود تا به آسمان

قیش گئجه سی طوله لرین اوتاغی
کتلیلرین اوتوراغی ، یاتاغی
بوخاریدا یانار اوتون یاناغی
شبچره سی ، گیردکانی ، ایده سی
کنده باسار گولوب - دانیشماق سسی

آمد ز بادکوبه پسرخاله ام شجا
با قامتی کشیده و با صحبتی رسا
در بام شد سماور سوقاتیش به پا
از بخت بد عروسی او شد عزای او
آینه ماند و نامزد و های های او

شجاع خال اوغلونون باکی سوقتی
دامدا قوران سماواری ، صحبتی
یادیمدادی شسلی قدی ، قامتی
جؤنمه گین تویی دؤندی ، یاس اولدی
ننه قیزین بخت آیناسی کاس اولدی

چشمان ننه قیز به مثل آهوی ختن
رخشنده را سخن چو شکر بود در دهن
ترکی سروده ام که بدانند ایل من
این عمر رفتنی است ولی نام ماندگار
تنها ز نیک و بد مزه در کام ماندگار

حیدربابا ، ننه قیزین گؤزلی
رخشنده نین شیرین-شیرین سؤزلی
ترکی دئدیم اوخوسونلار اؤزلی
بیلسینلر کی ، آدام گندر ، آد قالار
یاخشی-پیسدن آغیزدا بیر داد قالار

پیش از بهار تا به زمین تابد آفتاب
با کودکان گلوله برفی است در حساب
پاروگران به سُرُسره کوه در شتاب
گویی که روحم آمده آنجا ز راه دور
چون کبک ، برفگیر شده مانده در حضور

یاز قاباغی گون گونئی دؤینده
کند اوشاغی قار گولله سین سؤینده
کؤرکچی لر داغدا کؤرک زؤینده
منیم روحوم ، ایله بیلون اوردادور
کهلیک کیمین باتیب ، قالیب ، قاردادور

رنگین کمان ، کلاف رسنه‌های پیرزن
خورشید ، روی ابر دهد تاب آن رسن
دندان گرگ پیر چو افتاده از دهن
از کوره راه گله سرازیر می شود

قاری ننه اوزاداندا ایشینی
گون بولوتدا آیرردی تشینی
قورد قوجالیب ، چکدیرنده دیشینی
سوری قالخیب ، دولائیدان آشاردی

لبریز دیگ و بادیه از شیر می شود

بایدالارین سوئی آشیب ، داشاردی

دندانِ خشم عمّه خدیجه به هم فشرد
کز کرد مُلاباقر و در جای خود فُسرده
روشن تنور و ، دود جهان را به کام بُرد
قوری به روی سیخ تنور آمده به جوش
در توی ساج ، گندم بوداده در خروش

خجّه سلطان عمّه دیشین قیساردی
ملا باقر عم اوغلی تئز میساردی
تندیر یانیب ، توئسی ائوی باساردی
چایدانیمیز ارسین اوئسته قایناردی
قوورقامیز ساج ایچینده اویناردی

جالیز را به هم زده در خانه برده ایم
در خانه ها به تخته - طبقها سپرده ایم
از میوه های پخته و ناپخته خورده ایم
تخم کدوی تنبل و حلوایی و لبو
خوردن چنانکه پاره شود خُمره و سبو

بوستان پوزوب ، گتیرردیک آشاغی
دولدوریردیک ائوده تاختا-طاباغی
تندیرلرده پیشیرردیک قاباغی
اؤزون ئییوب ، توخوملارین چیتداردیک
چوخ یئمکدن ، لاپ آز قالا چاتداردیک

از ورزغان رسیده گلابی فروش ده
از بهر اوست این همه جوش و خروش ده
دنیای دیگری است خرید و فروش ده
ما هم شنیده سوی سبدها دویده ایم
گندم بداده ایم و گلابی خریده ایم

ورزغان نان آرموت ساتان گلنده
اوشاقلارین سسی دوشردی کنده
بیزده بویاننان ائشیدیب ، بیلنده
شیللاق آتیب ، بیر قیشقریق سالاردیک
بوغدا وئریب ، آرموتلاردان آلاردیک

مهتاب بود و با تقی آن شب کنار رود
من محو ماه و ماه در آن آب غرق بود
زان سوی رود ، نور درخشید و هر دو زود
گفتیم آی گرگ ! و دویدیم سوی ده
چون مرغ ترس خورده پریدیم توی ده

میرزاتاغی نان گئجه گئتدیک چایا
من باخیرام سئلده بوغولموش آیا
بیردن ایشیق دؤشدی اوئای باخچایا
ای وای دئدیک قورددی ، قئیتدیک قاشدیک
هئچ بیلمه دیک نه وقت کؤللوکدن آشدیک

حیدربابا ، درخت تو شد سبز و سربلند
لیک آن همه جوانِ تو شد پیر و دردمند
گشتند برّه های فربه تو لاغر و نژند
خورشید رفت و سایه بگسترده در جهان
چشمانِ گرگها بدرخشید آن زمان

گویند روشن است چراغ خدای ده
دایر شده است چشمه مسجد برای ده
راحت شده است کودک و اهل سرای ده
منصور خان همیشه توانمند و شاد باد !
در سایه عنایت حق زنده یاد باد !

حیدربابا ، بگوی که ملای ده کجاست ؟
آن مکتب مقدّس بر پایِ ده کجاست ؟
آن رفتنش به خرمن و غوغای ده کجاست ؟
از من به آن آخوند گرامی سلام باد !
عرض ارادت و ادبم در کلام باد !

تبریز بوده عمّه و سرگرم کار خویش
ما بی خبر ز عمّه و ایل و تبار خویش
برخیز شهریار و برو در دیار خویش
بابا بمرد و خانه ما هم خراب شد
هر گوسفندِ گم شده ، شیرش بر آب شد

دنیا همه دروغ و فسون و فسانه شد
کشتی عمر نوح و سلیمان روانه شد
ناکام ماند هر که در این آشیانه شد
بر هر که هر چه داده از او ستانده است
نامی تهی برای فلاطون بمانده است

حیدربابا ، آغاجلارون اوجالدی
آمما حئییف ، جوانلارون قوجالدی
توخلیلارون آریخلیب ، آجالدی
کؤلگه دؤندی ، گون باتدی ، قاش قردی
قوردون گؤزی قارانلیقدا برلدی

ایشیتیمیشم یانیر آلاّه چیراغی
دایر اولوب مسجیزون بولاغی
راحت اولوب کندین ائوی ، اوشاغی
منصورخانین الی-قوئی وار اولسون
هاردا قالسا ، آلاّه اونا یار اولسون

حیدربابا ، ملا ابراهیم وار ، یا یوخ ؟
مکتب آچار ، اوخور اوشاقلار ، یا یوخ ؟
خرمن اوستی مکتبی باغلار ، یا یوخ ؟
مندن آخوندا یتیررسن سلام
ادبلی بیر سلام مالاکلام

خجه سلطان عمّه گندیب تبریزه
آمما ، نه تبریز ، کی گلممیر بیزه
بالام ، دورون قویاخ گنداخ ائممیزه
آقا اولدی ، تو فاقیمیز داغیلدی
قویون اولان ، یاد گندوبن ساغیلدی

حیدربابا ، دؤنیا یالان دؤنیادی
سلیماننان ، نوحدان قالان دؤنیادی
اوغول دوغان ، درده سالان دؤنیادی
هر کیمسیه هر نه وئریب ، آلیبدی
افلاطوننان بیر قوری آد قالیبدی

حیدر بابا ، گروه رفیقان و دوستان
برگشته یک یک از من و رفتند بی نشان
مُرد آن چراغ و چشمه بخشکید همچنان
خورشید رفت روی جهان را گرفت غم
دنیا مرا خرابهٔ شام است دم به دم

حیدر بابا ، یار و یولداش دؤندوُلر
بیر-بیر منی چؤلده قویوب ، چؤندوُلر
چشمه لریم ، چیراخلاریم ، سؤندوُلر
یامان یئرده گؤن دؤندی ، آخشام اوُلدی
دؤنیا منه خرابه شام اوُلدی

قیچاق رفتم آن شب من با پسر عمو
اسبان به رقص و ماه درآمد ز روبرو
خوش بود ماهتاب در آن گشتِ کو به کو
اسب کبودِ مش ممی خان رقص جنگ کرد
غوغا به کوه و درّه صدای تفنگ کرد

عم اوغلینان گئدن گئجه قیچاغا
آی کی چیخدی ، اتلار گلدی اویناغا
دیرماشیردیق ، داغلان آشیردیق داغا
مش ممی خان گوئی آتینی اویناتدی
تفنگینی آشیردی ، شاققیداتدی

در درّهٔ قره کؤل و در راه خشگناب
در صخره ها و کبک گذاران و بندِ آب
کبکانِ خالدار زری کرده جای خواب
زانجا چو بگذرید زمینهای خاک ماست
این قصه ها برای همان خاکِ پاک ماست

حیدر بابا ، قره کؤلون دره سی
خشگنابین یولی ، بندی ، بره سی
اوردان دؤشر چیل کهلیگین فره سی
اوردان گئچر یوردوموزون اؤزونه
بیزده گئچک یوردوموزون سؤزونه

امروز خشگناب چرا شد چنین خراب ؟
با من بگو : که مانده ز سادات خشگناب ؟
آمیر غفار کو ؟ کجا هست آن جناب ؟
آن برکه باز پر شده از آبِ چشمه سار ؟
یا خشک گشته چشمه و پژمرده کشتزار ؟

خشگنابی یامان گونه کیم سالیب ؟
سیدلردن کیم قیریلیب ، کیم قالبیب ؟
آمیرغفار دام-داشینی کیم آلیب ؟
بولاخ گنه گلیب ، گوئی دؤلدورور ؟
یاقورویوب ، باخچالاری سؤلدورور ؟

آمیرغفار سرورِ سادات دهر بود
در عرصه شکار شهان نیک بهر بود
با مُرد شَهد بود و به نامرد زهر بود
لرزان برای حقّ ستمدیدگان چو بید
چون تیغ بود و دست ستمکار می برید

آمیر غفار سیدلرین تاجییدی
شاهلار شکار ائتمه سی قیقاجییدی
مَرده شیرین ، نامرده چوخ آجییدی
مظلوملارین حقّی اؤسته آسردی
ظالم لری قیلش تکین کسردی

میر مصطفی و قامت و قد کشیده اش
آن ریش و هیکل چو تولستوی رسیده اش
شکر زلب بریزد و شادی ز دیده اش
او آبرو عزت آن خشگناب بود
در مسجد و مجالس ما آفتاب بود

مجدالسادات خنده خوش می زند چو باغ
چون ابر کوهسار بگرد به باغ و راغ
حرفش زلال و روشن چون روغن چراغ
با جبهت گشاده ، خردمند دیه بود
چشمان سبز او به زمرّد شبیه بود

آن سفره های باز پدر یاد کردنی است
آن یاریش به ایل من انشا کردنی است
روحش به یاد نیکی او شاد کردنی است
وارونه گشت بعد پدر کار روزگار
خاموش شد چراغ محبت در این دیار

بشنو ز میر صالح و دیوانه بازیش
سید عزیز و شاخسی و سرفرازیش
میرممد و نشستن و آن صحنه سازیش
امروز گفتنم همه افسانه است و لاف
بگذشت و رفت و گم شد و نابود ، بی گزاف

بشنو ز میر عبدل و آن وسمه بستنش
تا گنج لب سیاهی وسمه گسستنش
از بام و در نگاهش و رعنا نشستنش
شاه عباسین دؤربوئی ، یادش بخیر !
خشگنابین خوش گوئی ، یادش بخیر !

میر مصطفی دایی ، اوجابوئی بابا
هیکللی ، ساققاللی ، تولستوی بابا
ائیلردی یاس مجلسینی توئی بابا
خشگنابین آبروسی ، آردمی
مسجدلرین ، مجلسلرین گؤرگمی

مجدالسادات گولردی باغلار کیمی
گورولدردی بولوتلی داغلار کیمی
سوز آغزیندا اریردی یاغلار کیمی
آلنی آچیق ، یاخشی درین قاناردی
یاشیل گوزلر چیراغ تکین یاناردی

منیم آتام سفره لی بیر کیشییدی
ائل الیندن توتماق اونون ایشییدی
گوزلرین آخره قالمیشییدی
اوننان سورا دؤنرگه لر دؤنوبلر
محببتین چیراخلاری سؤنوبلر

میر صالحین دلی سولوق ائتمه سی
میر عزیزین شیرین شاخسی گئتمه سی
میرممدین قورولماسی ، بیتمه سی
ایندی دئسک ، احوالاتدی ، ناغیلدی
گئچدی ، گئتدی ، ایتدی ، باتدی ، داغیلدی

میر عبدولون آیناداقاش یاخماسی
جو جیلریندن قاشینین آخماسی
بو یلانماسی ، دام-دو واردان باخماسی
شاه عباسین دؤربوئی ، یادش بخیر !
خشگنابین خوش گوئی ، یادش بخیر !

عمّه ستاره نازک را بسته در تنور
هر دم رُبوده قادر از آنها یکی به روز
چون گُره اسب تاخته و خورده دور دور
آن صحنهٔ ربودنِ نان خنده دار بود
سیخ تنور عمّه عجب ناگوار بود!

گویند میر حیدرت اکنون شده است پیر
برپاست آن سماور جوشانِ دلپذیر
شد اسبِ پیر و ، می جَوَد از آروارِ زیر
ابرو فتاده گُنج لب و گشته گوش کر
بیچاره عمّه هوش ندارد به سر دگر

میر عبدل آن زمان که دهن باز می کند
عمّه خانم دهن کجی آغاز می کند
با جان ستان گرفتنِ جان ساز می کند
تا وقت شام و خوابِ شبانگاه می رسد
شوخی و صلح و دوستی از راه می رسد

فضّه خانم گزیدهٔ گل‌های خشک‌ناب
یحیی ، غلامِ دختر عمو بود در حساب
رُخساره نیز بود هنرمند و کامیاب
سید حسین ز صالح تقلید می کند
با غیرت است جعفر و تهدید می کند

از بانگ گوسفند و بز و برّه و سگان
غوغا به پاست صبحدمان ، آمده شبان
در بندِ شیر خوارهٔ خود هست عمّه جان
بیرون زند ز روزنه دود تنورها
از نانِ گرم و تازه دمَد خوش بخورها

ستاره عمّه نزدیک لری یاپاردی
میرقادر ده ، هر دم بیرین قاپاردی
قاپیپ ، یئیوب ، دایچاتکین قاپاردی
گولمه لیدی اونون نزدیک قاپاسی
عمّه مینده ارسینین شاپاسی

حیدربابا ، آمیر حیدر نئینیور ؟
یقین گنه سماواری قئینیور
دای قوجالیب ، آلت انگینن چئینیور
قولاخ باتیب ، گؤزی گیریپ قاشینا
یازیق عمّه ، هاوا گلیب باشینا

خانم عمّه میرعبدولون سؤزوئی
اُشیدنده ، ایه ر اغز-گؤزوئی
مَلکامدا وئرر اونون اوْزوئی
دعوالارین شوخلوغیلان قاتالار
اتی یئیوب ، باشی آتیب ، یاتالار

فضّه خانم خشک‌نابین گولیدی
آمیریحیا عمقزینون قولیدی
رُخساره آرتیستیدی ، سؤگولیدی
سید حسین ، میر صالحی یانسیلار
آمیرجعفر غیرتلی دیر ، قان سالار

سحر تئزدن ناخیرچیلار گَلردی
قویون-قوزی دام باجادا مَلردی
عمّه جانیم کؤرپه لرین بَلردی
تندیرلرین قوزاناردی توسیسی
چؤرکلرین گؤزل اییی ، ایسیسی

پرواز دسته دسته زیبا کیوتران
گویی گشاده پرده زرین در آسمان
در نور ، باز و بسته شود پرده هر زمان
در اوج آفتاب نگر بر جلال کوه
زیبا شود جمال طبیعت در آن شکوه

گویرچینلر دسته قالدخیب ، اوچالار
گون ساچاندا ، قیزیل پرده آچالار
قیزیل پرده آچیب ، ییغیب ، قاچالار
گون اوجالیب ، آرتارداغین جلالی
طبیعتین جوانلنار جمالی

گر کاروان گذر کند از برفِ پشت کوه
شب راه گم کند به سرازیری ، آن گروه
باشم به هر کجای ، ز ایرانِ پُرشکوه
چشمم بیابد اینکه کجا هست کاروان
آید خیال و سبقت گیرد در آن میان

حیدربابا ، قارلی داغلار آشاندا
گنجه کروان یولون آزیب ، چاشاندا
من هارداسام ، تهراندا یا کاشاندا
اوزاقلاردان گوزوم سئچر اونلاری
خیال گلیب ، آشیب ، گئچر اونلاری

ای کاش پشتِ دامِ قیه ، از صخره های تو
می آمدم که پرسم از او ماجرای تو
بینم چه رفته است و چه مانده برای تو
روزی چو برفهای تو با گریه سر کنم
دلهای سردِ یخ زده را داغتر کنم

بیر چیخئیدیم دام قیه نین داشینا
بیر باخئیدیم گئچمیشینه ، یاشینا
بیر گورئیدیم نه لر گلمیش باشینا
منده اونون قارلاریلان آغلاردیم
قیش دوندوران اورکلری داغلاردیم

خندان شده است غنچه گل از برای دل
لیکن چه سود زان همه ، خون شد غذای دل
زندانی زندگی شده ماتم سرای دل
کس نیست تا دریچه این قلعه وا کند
زین تنگنا گریزد و خود را رها کند

حیدربابا ، گول غنچه سی خندانلی
آما حئیف ، اورک غذاسی قاندلی
زندگانلیق بیر قارانلیق زیندانلی
بو زیندانین دربچه سین آچان یوخ
بو دارلیقدان بیرقورتولوب ، قاچان یوخ

حیدربابا ، تمام جهان غم گرفته است
وین روزگارِ ما همه ماتم گرفته است
ای بد کسی که دست کسان کم گرفته است
نیکی برفت و در وطنِ غیر لانه کرد
بد در رسید و در دل ما آشیانه کرد

حیدربابا گوپلر بوتون دومانلی
گونلریمیز بیر-بیریندن یامانلی
بیر-بیروزدن آیریلمايون ، آمانلی
یاخشیلیغی الیمیزدن آلیبلار
یاخشی بیزی یامان گونه سالیبلار

آخر چه شد بهانهٔ نفرین شده فلک ؟
زین گردش زمانه و این دوز و این کلک ؟
گو این ستاره ها گذرد جمله زین آلك
بگذار تا بریزد و داغان شود زمین
در پشت او نگیرد شیطان دگر کمین

ای کاش می پریدم با باد در شتاب
ای کاش می دویدم همراه سیل و آب
با ایل خود گریسته در آن ده خراب
می دیدم از تبار من آنجا که مانده است ؟
وین آیه فراق در آنجا که خوانده است ؟

من هم به چون تو کوه بر افکنده ام نفس
فریاد من ببر به فلک ، داد من برس
بر جغد هم مباد چنین تنگ این قفس
در دام مانده شیری و فریاد می کند
دادی طلب ز مردم بیداد می کند

تا خون غیرت تو بجوشد ز کوهسار
تا پر گرفته باز و عقابت در آن کنار
با تخته سنگهایت به رقصند و در شکار
برخیز و نقش همت من در سما نگر
برگرد و قامت به سر دارها نگر

دُرنا ز آسمان گذرد وقت شامگاه
کوراوغلی در سیاهی شب می کند نگاه
قیرات او به زین شده و چشم او به راه
من غرق آرزویم و آبه نمی برد
ایوز تا نیاید خوابم نمی برد

بیر سورشون بو قارقینمیش فلکدن
نه ایستیور بو قوردوغی کلکدن ؟
دینه گئچیرت اولدوزلاری الکدن
قوی تۆکۆلسۆن ، بو یئر اوژی داغیلسین
بو شیطانلیق قورقوسی بیر ییغیلسین

بیر اوچئیدیم بو چیرپینان یئلین
باغلاشئیدیم داغان آشان سئلین
آغلاشئیدیم اوزاق دۆشن ائلین
بیر گۆرئیدیم آیریلیغی کیم سالدی
اۆلکه میزده کیم قیریلدی ، کیم قالدی

من سنون تک داغا سالدیم نفسی
سندده قئیتیر ، گوپلره سال بوسسی
بایقوشوندا دار اولماسین قفسی
بوردا بیر شئر داردا قالیب ، باغیریر
مروت سیز انسانلاری چاغیریر

حیدربابا ، غیرت قانون قاینارکن
قره قوشلار سنن قوپوپ ، قالخارکن
او سیلدیریم داشلارینان اوینارکن
قوزان ، منیم همتیمی اوردان گور
اوردان اییل ، قامتیمی داردا گور

حیدربابا . گئجه دورنا گئچنده
کوراوغلونون گۆزی قارا سئچنده
قیر آتینی مینیب ، کسپ ، بیچنده
منده بوردان تنز مطلبه چاتمارام
ایوز گلیب ، چاتمیونجان یاتمارام

حیدربابا ، مرد اوغوللار دؤغگینان
نامردلرین بورونلارین اوغگینان
گدیکلرده قوردلاری توت ، بوغگینان
قوی قوزولار آیین-شایین اوتلا سین
قویونلارون قویروقلارین قاتلا سین

حیدربابا ، سنون گوئلون شاد اولسون
دوتیا وارکن ، آغزون دولی داد اولسون
سنن گئچن تانیش اولسون ، یاد اولسون
دینه منیم شاعر اوغلوم شهریار
بیر عمر دور غم اوستونه غم قالار

مردانِ مرد زاید از چون تو کوهِ نور
نامرد را بگیر و بکن زیر خاکِ گور
چشمانِ گرگِ گردنه را کور کن به زور
بگذار بره های تو آسوده تر چرند
وان گله های فربه تو دُنبه پرورند

حیدربابا ، دلِ تو چو باغِ تو شاد باد !
شهد و شکر به کام تو ، عمرت زیاد باد !
وین قصه از حدیث من و تو به یاد باد !
گو شاعرِ سخنورِ من ، شهریارِ من
عمری است مانده در غم و دور از دیارِ من

www.omideiran.net

www.irebooks.com

www.ircdvd.com

www.irtanin.com